

“Xocalı həqiqətləri” Amerikani dolaşır

Hayların məkrli lobbi mexanizmləri çöküşə məhkumdur

Şimali Amerika dövlətinin mərkəzi şəhərlərində Xocalı soyqırımının 34-cü ildönümü mühüm miqyasda anılıb. Nyu-York metropolisində, Vaşinqtonun mərkəzində baş tutan mərasimlər rəqəmsal avto-təşviqat kampaniyası formatında icra edilib. Aksiyalar Amerika–Azərbaycan Gənclər və İdman Assosiasiyasının təşkilatçılığı, Azərbaycan Respublikasının Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin dəstəyi ilə reallaşılıb. Rəqəmsal diplomatiyanın ən müasir vasitələrindən istifadə olunaraq Nyu-Yorkun mərkəzi küçələri boyunca xüsusi marşrutlar müəyyənləşdirilib. Hərəkət edən nəqliyyat vasitələrində müasir texnoloji LED ekranlar quraşdırılıb. Ekranlarda Xocalı faciəsinin dəhşətli nəticələrini əks etdirən arxiv fotoları dayanmadan nümayiş etdirilib. Soyqırımı qurbanları haqqında statistik məlumatlar kütləvi yaddaşa məcburi şəkildə ötürülüb. İnsanların sıx toplaşdığı mərkəzi məkanlar isə xüsusi hesablama əsasında seçilib.

Hədəf seçilmiş coğrafi məkanların adları yüksək geosiyasi və psixoloji əhəmiyyət daşıyır. Maşınlar qlobal turistlərin əsas mərkəzi sayılan “Times Square” meydanından, insanların sıx hərəkət etdiyi “Brooklyn Bridge” körpüsündən keçiblər. Həmçinin “Central Park” ərazisi, BMT-nin Baş Qərargahının qarşısı, maliyyə mərkəzi “Wall Street”, habelə “Statue of Liberty”nin ətrafı və “The New York Times” qəzetinin binası önu əsas hədəflər sırasında olub. Məkanların növü cəmiyyətin bütün demoqrafik qruplarına tam çıxış imkanı yaradıb. Bu məkanların hər biri fərqli ictimai-siyasi sinfi təmsil edir.

Təbliğat maşınlarında istifadə olunan ingilisdilli şüarlar analitik və emosiyadan uzaq üslubda qurulub. LED tablolarla “Xatırla, ehtiram göstər, düşün – Xocalı 1992”, “34 il sonra bütün qurbanları xatırlayırıq”, “Dünya unutmamalıdır” kimi çağırışlar nümayiş olunur. “Xocalıya ədalət”, “Maariflən, ədalət tələb et və həmrəylik göstər” mesajları isə fəal vətəndaş mövqeyinə səsləyir. Qısa, aydın və sadə şüarlar beynəlxalq yaddaşı oyatmağa və həmrəylik hissini gücləndirməyə xidmət edir.

Şəhər sakinlərinə məlumatın ötürülməsi yalnız vizual mətnlərlə məhdudlaşmır. Yüksək texnoloji innovasiyalar aksiyanın ayrılmaz detallını təşkil edib. İzləyicilərə tarixi faktları, təfərrüatlı beynəlxalq sənədləri çatdıran xüsusi QR-kodlar nümayiş olunub. Texnoloji alətin təbiiqə amerikalıların nəzərində yüksək peşəkarlıq nümunəsidir. Adi ABŞ vətəndaşları telefon vasitəsilə QR-kodları skan edirlər və məlumatın anında oxunması izləyicini geniş rəqəmsal arxiv bazalarına yönəldirir. Arxivlərdə 1992-ci ilin qanlı hadisələri barədə müstəqil Qərb xəbər agentliklərinin reportajları saxlanılır. İnteraktiv texnologiya saxta xəbərlərin sürətli təkzibinə imkan yaradır və internet vasitəsilə mənim-sənİLən dəqiq rəqəmlər hər kəsin məlumatlılıq səviyyəsini artırır. ABŞ cəmiyyəti illərlə rəqib qüvvələrin formalaşdırdığı inhisarçı qondarma təbliğatdan qurtulur.

Tarixi ədalətin amerikalı auditoriyanın baxış bucağından təqdim olunması mühüm təsir yaradır. İnsan hüquqları və yaşamaq haqqını əsas dəyər sayan Qərb cəmiyyəti bəşəri faciə faktları ilə üzləşdikdə, hüquqi

maraq və daxili etiraz formalaşır. Cəzasızlığın uzun illər davam etməsi absurd kimi qəbul olunur, mövcud ədalətsizlik mənəvi məsuliyyət müstəvisinə daşınır. Sosial platformalardakı paylaşımlar isə mövzunu lokal çərçivədən çıxararaq qlobal informasiya axınına çevirir və susqunluq səddini aradan qaldırır.

BMT Baş Qərargahı qarşısında planlaşdırılmış nümayiş beynəlxalq hüququn iflic vəziyyətini açıq qabardır. Beynəlxalq təşkilat illərdir qəbul etdiyi dörd qətnamənin tam icrasını təmin etməyib. Diplomatlər pəncərələrindən küçəyə baxarkən tarixi ədalətsizliyin sübutlarını seyr edirlər. Cəzasız qalmış cinayətlər qlobal hüquq sisteminin etibarlılığını şübhə altına alır. Eyni zamanda “Wall Street” maliyyəçiləri baş vermiş terror faktları ilə tanış olurlar. İqtisadi asılılıqlar heç vaxt mənəvi prinsipləri, insan haqlarını üstələyə bilməz. Transmilli korporasiyaların rəhbərləri fəaliyyət qurduqları ölkələrin təhlükəsizlik göstəricilərini daim yoxlayırlar və tarixi qırğınların ifşası biznes elitasında qatil cəmiyyətlərə qarşı ikrah hissi yaradır. Bənzər qaydada “Statue of Liberty” ətrafında baş tutan yürüş fəlsəfi müqayisədir. Azadlıq heykəlinin mənası ilə Xocalıda törədilmiş vəhşilik tərs-mütənəsidir. Bu təzad abidəni ziyarət edən qonaqlarda intellektual sarsıntı yaşadır. “The New York Times” binası qarşısındakı fəaliyyət isə böyük redaksiyaların yaddaşına birbaşa müraciətdir.

Kampaniyanın uğuru ənənəvi erməni diaspor maşınının təbliğat modelini tamamilən alt-üst edir. Onilliklər ərzində rəqib tərəf rəsmi sənədləri saxtalaşdırmaqla məşğul olub. Lakin rəqəmsal, dinamik və sübutlara əsaslanan indikatorlar yalanları darmadağın edir. Mobil LED ekranların qarşısını almaq asan məsələ sayılmır. Küçədə azad söz hüququ konstitusiyaya ilə tənziqlənir. Seçilən texnika tam hüquqi çərçivələrdə rəqib qruplara asimmetrik zərbə endirir. İctimai rəy dəyişir, həqiqətin tərəzi gözü ağır gəlir. Xalq kütlələri arasında yayılmış aydın məlumat sürətlə qanunverici binalara sirayət edir.

Mövcud proseslərin rəsmi dairələrə təsiri olduqca böyükdür. Media rəsmiləri, yerli şəhər şuralarının üzvləri artan vətəndaş sorğularına cavab verməyə məcburdurlar. De-

mokratlar, Respublikaçılar, fərqli siyasi komitələr küçədən gələn səsi eşidirlər. Səsvərmə ərazilərində namizədlər insan hüquqları ilə bağlı suallarla daha sıx qarşılaşacaqlar. Tədrisən ştat qanunlarında kütləvi qırğınları tanıyan qətnamələrin sayı çoxalır. Vətəndaş cəmiyyəti qanunvericilərdən real, hüquqi əsas olan qərarlar umur. Yalançı lobbi qruplarının korrupsiyaya əsaslanan əlaqələri ictimai təzyiq nəticəsində iflasa uğrayır. Nyu-Yorkdan qalxan təzyiq dalğası birbaşa mərkəzi hakimiyyətə, Vaşinqtona yönəlir.

Bu proses ölkəmizin xarici müstəvidəki ən böyük zəfərlərindəndir. Ədalət axtarışı vizual, texnoloji və intellektual müstəvi-

də vahid, yenilməz konsepsiyaya qovuşub. Amerikalıların daxili inam sisteminə sızmaq, onları həqiqətin tərəfinə çəkmək müasir siyasətin şah əsəridir. Işıqlı LED ekranlar, aydın qrafiklər, təsirli şüarlar yaddaşlarda dərin ideoloji qılgıncım yaratdı. Xocalının harayı artıq sükut qapılarını darmadağın edib. Haqlı mübarizəmiz diplomatik protokolların buzlu qatlarını əridərək qlobal miqyasda insanlıq vicdanını oyadır. Ziyalılar, siyasətçilər və vətəndaşlar yaxın gələcəkdə atılacaq böyük hüquqi addımların mütləq şahidi olacaqlar. Ümumbəşəri qanunlar qalib gələcək, günahkarların daxili qorxuları artaraq sonsuz izolyasiya gətirəcək. Tarixin səhifələri yeni-

Ekspert rəyi

Faruk BORIS,
bosniya və herseqovinalı jurnalist,
“Voice of China” jurnalının
redaktoru

Nyu-York və Vaşinqtonda Xocalı soyqırımının 34-cü ildönümünün anılması yaddaş mədəniyyətinin müasir və qlobal ifadə formasını tapmasının nümunəsidir. Bu təşəbbüs həqiqətin arqumentlərlə müdafiə oluna biləcəyini göstərir. Tayms meydanı, Bruklin körpüsü, Mərkəzi Park, BMT-nin Baş Qərargahı, Uoll Strit, Azadlıq heykəli və “The New York Times” qəzetinin binasının qarşısı kimi məkanlarda keçirilən rəqəmsal kampaniya Azərbaycanın müasir tarixinin ən ağır səhifələrindən birini simvolik şəkildə dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırdı.

Biz münəqişə, müharibə cinayətləri və çətin barışıq prosesi ilə zəngin tarixə malik Bosniya və Herseqovində müharibə cinayətlərinin, o cümlədən ən ağır cinayət sayılan soyqırımının xatirəsini qorumağın nə qədər ağırılı, eyni zamanda, zəruri olduğunu dərinləndən anlayırıq. Təcrübəmiz bizə öyrədir ki, yaddaş mədəniyyəti olmadan nə davamlı sülh, nə də həqiqi barışıq mümkündür. Məhz buna görə Azərbaycan xalqının hisslərini və qurbanların harayının beynəlxalq səviyyədə eşidilməsi ehtiyacını xüsusi empatiya ilə anlayırıq.

ABŞ-dan səslənən “Xocalıya xatırla” və “Xocalıya ədalət!” kimi mesajlar heç kimə qarşı yönəlməyib. Onlar həqiqət və qurbanların ləyaqəti naminə səsləndirilib. Səmimi olaraq inanıram ki, bu kimi aksiyalar və kampaniyalar bölünmələri dərinləşdirmir, əksinə, xatırladı ki, ədalət və həqiqət ümumbəşəri dəyərlərdir. Yaddaş məsuliyyətli və ləyaqətli şəkildə ifadə edildikdə, oxşar sınaqlardan keçmiş xalqlar arasında anlaşma körpüsünə çevrilir.

dən obyektiv qələmlə yazılmağa davam edir. Həqiqətin səsi ucaldıldıqca qlobal müstəvidə ədalətin bərpası qaçılmaz reallığa çevrilir.

Yusif ŞƏRİFZADƏ
XQ